

Бордун-Комар Наталія Ігорівна,
здобувач кафедри філософії права
та юридичної логіки Національної академії
внутрішніх справ

ГУМАНІСТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

На сьогоднішній день очевидним є те, що вся історія ствердження права – це поступове усвідомлення і зміцнення почуття власної гідності кожної людини. Людська гідність є джерелом прав людини і стандартів права. Чим краще розвинене почуття людської гідності в представників конкретного суспільства, тим повніше будуть реалізовані і краще захищені права людини.

Мірилом розвитку та зрілості правової системи є визнання чи, навпаки, невизнання прав людини в повному обсязі і ступінь їх захищеності та гарантування. Формою втілення і захисту гідності особистості, її індивідуальності та неповторності є інститут невід’ємних і невідчужуваних прав людини [1, с. 141]

Сучасне гуманістичне трактування прав людини спирається на зміст Загальної декларації прав людини. Основною гуманістичною думкою цього документу є твердження, що всі люди мають рівні права і свободи вже від народження. І хоча в цьому документі зазначені лише основні дороговкази, на які орієнтуються у своїй праводіяльності провідні держави світу, він залишається актуальним й до тепер. На сьогоднішній день Декларація є найбільш гуманістичним документом за своєю суттю [2].

За словами С. Гусарева, «гуманістична теорія розглядає права людини не тільки як певну цінність, а й як інструмент протистояння різним видам тиску, насильства, що є не тільки виправданим, а й законним. Права людини у гуманістичному вимірі – це також засіб, що дозволяє встановити баланс, рівновагу у відносинах. Ці права (права людини) виникають з того часу, коли такий баланс знайдено та проголошено» [2, с. 48–49]. Вчений зазначає, що саме такий баланс зафіксовано у Загальній декларації прав людини.

Як зауважує С.Погребняк, положення про права людини відкривають тексти багатьох сучасних конституцій. У них нібито стверджується: держава бере свій початок в людині і знаходить своє виправдання в тій мірі, в якій вона задовольняє існуючі потреби людей [1].

Основний Закон України має гуманістичний характер. Він розглядає права людини як найважливішу цінність безпосередньо для самої людини. В Конституції втілено світові стандарти прав людини, встановлено межі втручання держави у приватне життя громадянина, механізми забезпечення його прав і свобод. Людська гідність лежить в основі визначення прав і свобод громадянина. Важливо, що Конституція України встановила непорушність гуманістичного принципу в майбутньому: при ухваленні нових законів або внесенні

змін до чинного законодавства не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (ст. 22) [3].

Гуманізм – це світогляд, в основі якого - ідея людини як найвищої цінності. «Гуманізм у праві – це система світоглядних соціально-правових цінностей, антропологічною основою яких є людська гідність, яка виявляється в основних правах та свободах людини і знаходить своє закріплення у правових принципах і нормах» [4]. Принцип гуманізму є основоположним принципом права, який визнає самоцінність людського життя, її гідність, право на щастя та виявлення своїх здібностей.

Оптимальною формою втілення і захисту гідності особистості, її індивідуальності і неповторності є інститут невід'ємних і невідчужуваних прав людини. Саме за його першочерговою допомогою право реалізує принцип гідності людини, перетворюючи громадян з об'єктів впливу на активно діючих суб'єктів [1].

Права людини є однією із ключових категорій правознавства, яка своїм існуванням завдячує гуманізму. Згідно із юснатуралістичним типом праворозуміння, природні права належать людині від народження тільки на тій підставі, що вони витікають із неї. Вони зумовлені самою людською природою, а тому мають виступати гарантією того, що основні життєві потреби людини будуть задоволені. Без реалізації цих прав людина не може відбутися як повноцінна особистість, вони є проявом найбільшої поваги і шани до людини. Права людини здатні виступати найвагомішою противагою свавілля державної влади. Зневага до прав та свобод людини з боку владних інститутів та систематичне їх порушення зумовлюють соціальні потрясіння і поступово стають чинником антропологічної катастрофи.

Захист прав людини – це захист основ самого її буття, а, отже, і суспільного буття, оскільки людина є першопочатком його. Ця базова ідея пронизує природноправовий підхід до проблеми прав людини, і все більше усвідомлюється вітчизняними науковцями, які здійснюють відхід від законницького трактування прав людини та їх захисту. Якщо дії влади спрямовані на захист прав та інтересів людини і громадянина, держава демонструє свою здатність до самообмеження, засвідчує свою гуманістичну сутність.

Досвід XX століття показав, як зневага до прав людини і їх порушення можуть спровокувати катаклізми світового масштабу. Враховуючи це, міжнародне співтовариство напрацювало систему стандартів права, які являють собою безпосередньо права та обов'язки для держав і мають стати основою для всього правового розвитку і особливо ефективним підґрунтям для правозастосовної діяльності та захисту прав людини зокрема. Вже сьогодні є очевидним, що завдання захисту прав людини перестало бути внутрішньою справою держави. Ця проблема є спільною для всього людства, і це засвідчують країни, які визнали міжнародні стандарти права, підписавши найбільш важливі міжнародні правові акти, що стосуються прав людини.

Список використаних джерел

1. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монографія. Х. : Право, 2008. 240 с.
2. Гуманізм як основоположна ідея сучасного правового світогляду. Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 47–51.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mam.cgi?nreg=254%EA%2F96%E2%F0#Frnd>.
4. Гелеш А. І. Формування та розвиток ідеї гуманізму в праві: філософсько-правовий вимір : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. Л., 2012. 17 с.

Братасюк Віктор Миколайович,

суддя Тернопільського міськрайонного суду
Тернопільської області, кандидат
юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОСТРАДЯНСЬКОГО УКРАЇНЦЯ ЯК РЕАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА ПРАВА

1. Реформа правової сфери нинішньої України має різні напрями та аспекти. Всі вони вимагають від суспільства багато зусиль, матеріальних та інтелектуальних ресурсів. Та чи не найскладнішою проблемою реформування сучасної України є зтворення людини-особистості як реального суб'єкта права. Здавалося б, що з появою України як держави, з прийняттям чинної Конституції України кожний українець став громадянином і суб'єктом права. Але одна справа це продекларувати, і зовсім інша – сформувати українця як реального повноцінного суб'єкта права.

Відомо, що наша колоніальна історія наклала свій відбиток на всю українську дійсність. Колоніальне минуле знищило українське право, «правду народню» (С.Дністрянський), знищила українця як суб'єкта права, перетворивши його в об'єкт маніпуляцій, законницького впливу тоталітарної держави. І це, мабуть, найсумніший наслідок нашої колоніальної історії. Нині, щоб мати життєздатну, увідповіднену духові часу, національну правову систему, нам необхідно найбільше попрацювати саме в напрямі формування людського чинника, формування української людини як сильного, зрілого особистого «я», правосвідомого, з почуттям власної гідності, прагнучого права, готового його стверджувати і захищати.

2. Пострадянські українці аж надто обтяжені минулим, яке безслідно не минає. С. Алексієвич, Нобелівський лауреат в галузі літератури, член білоруського штабу руху опору в своїй роботі «Час second-hand (кінець червоної людини) дуже добре охарактеризувала представників цього соціального типу [1]. Радянська людина жила в постійному страхі, бо в країні, де було знищено право, де насильство стало основним регулятором суспільного життя, страх не міг не бути у